

FEDERAL ALMANYA'YA TÜRK İŞÇİ GÖÇÜ VE BUNUN YARATTIĞI SORUNLAR*

Prof. Dr. Timur DEMİRBAŞ**

Giriş

1960'lı yıllarda yurtdışına işçi göndermeye başlayan Türkiye'nin bugün muhtelif ülkelerde aile fertleriyle birlikte 2,5 milyon civarında vatandaşı bulunmaktadır. Bu sayının 1 milyonunu işçiler, kalanını ise diğer aile fertleri oluşturmaktadır. Hemen belirtelim ki, yurtdışına kanundışı yollarla veya turist olarak gidip, gizlice çalışanların da bulunduğu hususunu dikkate alacak olursak, yurtdışındaki gerçek Türk işçi sayısının resmi rakamların üstünde olduğu anlaşılır.

Türkiye'nin yurtdışına işçi gönderdiği ilk ülke olması ve en fazla Türkün bulunması nedeniyle, Federal Almanyanın Türk işçi göçü bakımından büyük önemi vardır. Halk arasında başlangıçta F.Almanya'ya gidenler için kullanılan "Almanca" kelimesi, daha sonraları diğer Batı Avrupa ülkelerine giden Türk işçileri için de kullanılmış ve bu şekilde adeta "yurtdışındaki Türk işçisi" kavramıyla özdeşleşmiştir. F.Almanya'ya Türk işçi göçü Türkiye'yi derinden etkilemiştir. Hatta, son elli yılda Türk toplum hayatında ortaya çıkan en önemli olay olarak, Türklerin Almanya'ya gilmelerini gösterebiliriz. Çünkü, hiçbir ekonomik ve toplumsal olay Türk toplumunu bu kadar kapsamlı tesir etmemiştir. Şöyle ki, Türkiye'deki büyük kentleri bile görmemiş ve buralara uyum sağlamakta güçlük çekecek, yoksul ve işsiz insanlar Almanya gibi gelişmiş bir ülkenin büyük şehirlerine gitmişlerdir. Türk işçileri, bu yeni toplumun yaşam tarzını kısmen benimsemiş ve Türkiye'de hayal bile edemeyecekleri kazandıkları paralarla Türkiye'de yatırım yapmaya başlamışlardır. Her halde, orta Anadolu'lu bir topraksız köylünün, kısa bir sürede yazlık, kışlık daireleri, cebinde parası ve altında arabası ile güney sahillerimizde çocuklarıyla tatil yaptığını söylemek, o kişinin

* 1.3.1989 tarihinde "Çarşamba Konferansı" olarak sunulmuştur.

** D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Almanya'da işçi olması halinde bugün için rüya değildir. Bugün en yüksek dereceli memurun geçim sıkıntısı çektiğini ve bu kişinin emekli ikramiyesiyle bir daire almasının da mümkün olmadığını dikkate alırsak, Almanya olayının bu derinden etkileme durumu daha iyi anlaşılır. Nitekim, bu durumu gören binlerce Türk, 1973 yılında Almanya'nın yabancı işçi alımını durdurmasına rağmen, turist olarak Almanya'ya gidip gizlice çalışmak istemişlerdir. Almanya'da bu duruma engel olmak için 1980 yılında Türklere karşı vize uygulamasına başlamıştır.

Bugün Türkiye'de hemen hemen herkesin Almanya'da akrabası veya tanıdığı bir Türk olduğu gibi, Almanya'da da Türk olmayan bir şehir veya kasaba yoktur. Bu nedenle Almanya'da ki Türkler, hem Türkiye'nin ve hem de F.Almanya'nın gözardı edemeyeceği bir gerçektir. Bu vatandaşlarımız yıllarca Türkiye'ye büyük miktarlarda döviz göndermişler ve bu dövizler Türkiye'nin ödemeler dengesini sağlamada büyük yararlar sağlamıştır. Ancak, bir de madalyonun diğer yüzü vardır: İşçilerin ve özellikle çocuklarının Almanya'da büyük sorunları olduğu gibi, aynı sorunlar Türkiye'de bırakılan eş ve çocuklar için de söz konusudur. Biz burada, genç olarak Almanya'daki sorunlar üzerinde duracağız. Ancak, Türkiye'de bırakılan eş ile çocukların da büyük sosyal ve psikolojik sorunları vardır ve bu başlı başına bir çalışma konusu olacak boyutlardadır.

§ 1. F. ALMANYA'YA TÜRK İŞÇİ GÖÇÜ

I. GENEL OLARAK

İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'da ve özellikle Almanya'da yaptığı tahribat çok büyük olmuş ve Almanya'nın nüfusunu oldukça azaltmıştır. Ancak, F.Almanya savaş sonrasında "*Alman mucizesini*" gerçekleştirmiş, 50'li ve özellikle 60'lı yıllarda Alman ekonomisi hızlı bir gelişme içrisine girmiştir. Hızlı gelişen ekonominin büyüyen işgücü açığını kapatmak için Federal Hükümet 1955 yılında ilk işçi alım anlaşmasını İtalya ile yapmıştır; bunu 1960 da İspanya ve Yunanistan, 1961 de Türkiye, 1964 de Portekiz ve 1968 de Yugoslavya ile yapılanlar izlemiştir¹.

1 MC.RAE Verona, Die Gastarbeiter, Daten, Fakten, Probleme, München 1981, s.11; BP Kursbuch Deutschland, 85/86 Daten, Fakten, Informationen, Adressen, München 1985, s.411.

F.Almanya'nın yurtdışından işçi getirmesinin nedenleri şu şekilde sıralanabilir: İşgücünün azlığı nedeniyle iş piyasasında işçi ücretlerinin yükselmesi, 1956'dan 1961'e kadar yapılan toplu iş sözleşmelerinde çalışma sürelerinin kısaltılması, savaşın sonucu olarak çalışmaya uygun olmayan yaş yapısı, okul süresinin uzaması, hizmet sektörünün genişlemesi, ordunun yeniden kurulması, emeklilik yaşının inmesi ve erken malûllüğün artmasıdır². Bunların yanında, Berlin duvarının Ağustos 1961 de örülmesiyle, 1961'e kadar önemli miktarda olan Doğu Almanya'dan iltica sona ermiş ve eskiden olduğu gibi Doğu Almanya'dan gelenlerle işgücü açığını kapamak imkânı artık kalmamıştır³. Ayrıca, F.Almanya'nın nüfus artış hızının düşük olmasını da işgücü açığının önemli nedenleri arasında saymak gerekir: Gerçekten de yıllık binde 10,1 (1982) ile F.Almanya dünyanın nüfus artış hızı en düşük olan ülkesidir. Bugün F.Almanya'da ölümler doğumlardan fazladır: 1980'de 93.000 ve 1982'de 95.000. Durum böyle giderse gelecek yıllarda nüfusun önemli miktarda azalacağı sonucuna varılmakta ve 2030 yılında nüfus azalmasının 10 milyonu bulacağı ve F.Almanya'nın nüfusunun 51,6 milyon olacağı tahmin edilmektedir. Batı Berlin dahil F.Almanya'nın nüfusu 4.667 milyonu yabancı olmak üzere 61.421 milyondur (1983)⁴. Bu gerçek karşısında, F.Almanya'nın yabancı işgücüne, robotlaşmaya gitse bile her zaman ihtiyacı olduğu açıktır.

İşte, F.Almanya ve diğer gelişmiş Batı Avrupa Ülkelerinin iş gücü açığını kapamak amacıyla son otuz yılda gerçekleşen işçi göçü, kapsamı bakımından tarihin büyük göç hareketlerinden biri olarak nitelendirilebilir. Çünkü, bugün gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde aileleriyle birlikte 12 milyondan fazla yabancı işçi olduğu hesap edilmektedir⁵. Göçmen işçilerin çoğu Avrupanın fakir evleri denilen ülkelerin geri kalmış bölgelerinden gelmişlerdir. Bu kişiler kendi ülkelerinden çok az bir ücretle veya işsiz olarak yaşamlarını sürdürmekte iken, göç kararını vermişlerdir. Başlangıçta bu karar ümitsiz görünen durumdan çıkış arama zorunluluğuna dayanmıştır⁶. Ancak, gelişmiş Batı Avrupa ülkelerine yapılan işçi göçünün, diğer bir ifa-

2 BUDZINSKI Manfred, Aktionhandbuch Auslaender, Bornheim-Merten 1983, s.39; SCHRETTENBRUNNER Helmut, Gastarbeiter, 2. Auflage, Frankfurt-Berlin-München 1976, s.19.

3 Schrettenbrunner, 19.

4 BP Kursbuch Deutschland, 17-18.

5 HOPFMANN-NOWOTNY Hans-Joachim, Gastarbeiterwanderungen und soziale Spannungen, in: Gastarbeiter (Hrsg.Reimann-Reimann), München 1976, s.43; Avrupa dosyası, Avrupa Topluluğunda Göçmenler, Ankara 1986, s.3-4.

6 Mc. Rae, 20.

deyle güney-kuzey göçünün daha önceleri gerçekleşen büyük göç hareketlerinden önemli farkları vardır. Yani F.Almanya'ya iş amacıyla gelenlerin çok büyük kısmı doğu-batı şeklindeki denizaşırı göçlerde olduğu gibi, klasik anlamda göçmen değillerdir. Çünkü bu işçiler memleketlerindeki çadırlarını toplamadıkları gibi, F.Almanya'daki uzun süreli yaşamlarına rağmen memleketlerindeki aile bireyleri ve akrabaları ile sıkı ilişki ve bağlarını muhafaza etmektedirler⁷. Bunun sonucu olarak, F.Almanya'nın bir göçmen ülkesi olmadığı şeklindeki tez üzerinde birlik sağlanmışsa da, yetkililerin görmek istememelerine rağmen bu tez artık gerçekliğini yitirmiştir ve F.Almanya artık çok uluslu bir Devlet olma yolundadır⁸.

II. TÜRKİYE'DE İŞÇİ GÖÇÜ

1. Türkiye'nin Nüfus ve İşgücü Yapısına Genel Bir Bakış

Türkiye'nin bugün en önemli sorunlarından birisi hızlı nüfus artışıdır. 1927 yılında yapılan Cumhuriyet devrinin ilk nüfus sayımına göre Türkiye'nin nüfusu 13.648 milyon iken, 1985 sayımında bu rakam 50.664 milyona ulaşmıştır. Yıllık binde 25'lere ulaşan nüfus artış hızı büyük sorunları da birlikte getirmiştir. Nitekim, 1980 sayımlarına göre, çoğu kadın olmak üzere nüfusun 12.197 milyonunun okuma yazma bilmediği ortaya çıkmıştır⁹. Ayrıca, bu yüksek nüfus artışı ekonomik hayat üzerinde olumsuz etkiler yapmıştır. Şöyle ki, nüfusun hızlı artışlarıyla birlikte yükselen işgücü miktarı, emek talebindeki artışla paralel olmadığı için bu durum yüksek işsizliğe neden olmuştur. Gerçekten de, Türkiye'nin ekonomik gelişmesi ile ilgili olarak girilen çabalar sanayileşme yolunda ileri adımlar atıldığını göstermekte ise de, yaratılan işyeri sayısı hızlı nüfus artışının neden olduğu işgücü fazlasını kapsayacak durumda olmadığından, işsizlerin sayısı her geçen gün daha çok artmaktadır. Ayrıca, tarımda makineleşmeyle birlikte, bu sektördeki işsiz sayısı da yükselmekte ve bunun sonucu olarak kırsal kesimlerden şehirlere iş bulmak umuduyla büyük bir göç olmaktadır.

7 PAPALEKAS Johannes Chr., Die zweite Auslaendergeneration: Kulturelle Aspekte, in: Integration der Kinder auslaendischer Arbeitnehmer? Probleme und Antworten auf eine Herausforderung (Hrsg. Lojewski), Köln 1982, s.29.

8 RITTSTIEG Helmut, Gesellschaftliche und politische Perspektiven des Auslaenderrechts, in: Gastarbeiter in Gesellschaft und Recht (Hrsg. Ansay-Gessner), München 1974, s.60.

9 Türkiye İstatistik Cep Yılığ 1986, Ankara 1986, s.19.

İş ve İşçi Bulma Kurumu rakamlarına göre, 1986 yılı itibariyle Türkiye'deki işsiz sayısı 1.081.306'dır¹⁰. Bu durumda, İş ve İşçi Bulma Kurumu'na göre, 1986 yılı itibariyle Türkiye'deki işsizlik oranı %11 olarak görülmektedir¹¹. Ancak, bu sayılar gerçeği yansıtmamaktadır. Ekonomistlerin tahminlerine göre, Türkiye'deki işsizlerin sayısı aşağı yukarı 3,5 milyondur ve buna göre işsizlik oranı %23'tür¹². Aslında, istatistikî bilgilerin çok yetersiz olduğu, işsizlik sigortasının bulunmadığı ve İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun işsizliği kontrol edemeyecek durumda olduğu Türkiye'de işsizliğin gerçek miktarını tesbit etmek oldukça güçtür.

2. İşçi Göçünün Nedenleri ve Yurtdışındaki Türk İşçileri

Türklerin çalışmak amacıyla yurtdışına gitmelerinin en önemli nedenlerinden birisi Türkiye'deki işsizlik veya işsizlik tehlikesi olmakla birlikte, bu durum dışında başka nedenler de vardır. F.Almanya'ya giden işçilere Türkiye'de iş garantisi verilse bile, F. Almanya'daki yüksek ücret ve yaşam seviyesi nedeniyle, bu işçiler Türkiye'yi tercih etmeyeceklerdir. Bunun dışında, yetersiz sermaye toplayarak memleketlerinde bağımsız işyeri açmak, mal edinmek, yeni bilgiler edinmek ve dünyayı tanımak gibi nedenler de vardır. Gönderen Devlet olarak Türkiye ise, işçileri sırf döviz gönderen kişiler olarak düşünmemiş, bunun yanında bu durumu işsizlik problemine bir çare olarak değerlendirmiştir.

1987 yılı Nisan ayı sonu itibariyle yurtdışında resmî kayıtlara göre, 1.088.653'ü işçi olmak üzere 2.329.608 Türk vatandaşı bulunmaktadır. Türklerin yurtdışında nüfus itibariyle en çok oldukları ülke F.Almanya'dır. F.Almanya'da 498.154'ü çalışan ve 98.938'i ise işsiz işçi olmak üzere aileleriyle birlikte 1.434.300 Türk bulunmaktadır¹³.

1960 yılı ortalarında F.Almanya'daki Türk işçiler %1,6 oran ile (2495 kişi) en düşük paya sahipken¹⁴, Mart 1986 tarihi itibariyle aşağıdaki istatis-

10 İş ve İşçi Bulma Kurumu İstatistik Yıllığı 1986, Ankara 1987, s.57.

11 İstatistik Yıllığı 1986 (İş ve İşçi Bulma Kurumu), 58.

12 AKÇAYLI Nurhan, Die türkischen Rückkehr und ihre Chancen in der Türkei - Auswirkungen des Rückkehrförderungsgesetzes aus türkischer Sicht, in: Zukunft in der Bundesrepublik oder Zukunft in der Türkei (Hrsg. Meys-Şen), Frankfurt 1986, s.28.

13 Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu (1986), Ankara 1987, s.1.

14 HABERL Othmar Nikola, Die Bundesrepublik Deutschland - ein Einwanderungsland der Türken? in: Zukunft in der Bundesrepublik oder Zukunft in der Türkei? Ein Bilanz der 25 jährigen Migration der Türken (Hrsg. Meys-Şen), Frankfurt 1986, s.76.

likde de görüleceği gibi %32,2 ile yabancı işçiler arasında en yüksek sayıya ulaşmışlardır¹⁵.

<u>Milliyeti</u>	<u>Mart 1986</u>
Türk	498.701
Yugoslav	283.330
İtalyan	187.725
Yunan	101.289
İspanyol	65.442
Portekizli	34.607
<u>Diğerleri</u>	<u>375.488</u>
Toplam	1.546.532

Bunlardan AET'den gelen 498.265

§ 2. TÜRK İŞÇİ GÖÇÜNÜN F.ALMANYA'DA YARATTIĞI SORUNLAR

I. GENEL OLARAK

Bugün Türkler F.Almanya'da bulunan en büyük yabancı grubu oluşturmaktadır. Bu durum Türk çocukları bakımından da geçerlidir. Gerçekten de, Türk çocukları F.Almanya ve Berlin'de bulunan yabancı çocuklar arasında en yüksek sayıya sahiptirler. F.Almanya'nın 1973 yılında yabancı işçi alımını durdurmasına rağmen, gerek ailelerin birleştirilmesi ve gerekse Türklerin yüksek doğum oranı nedeniyle, Türklerin sayısı artmıştır. Bazı bölgelerde, örneğin Berlin-Kreuzberg gibi yerlerde yabancı gençlerin %80'i Türktür¹⁶. İşte, F.Almanya'da yabancıların sayısının gittikçe artması, 70'li yıllardaki ekonomik krizin neden olduğu işsizlik oranının yükselmesinin sorumlusu olarak yabancı işçilerin görülmesine neden olmuştur. Nitekim, bu durumun sonucu olarak kamuoyunda yabancılara ve özellikle Türklere karşı bir hava doğmuş ve yabancı düşmanlığına dönüşmüştür. Alman kamuoyunda oluşan olumsuz tavır üzerine Federal Hükümet, yabancıların geri dönüşünün teşviki

15 1986 Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu, 13.

16 STUWE Gerd, Türkische Jugendliche, Eine Untersuchung in Berlin-Kreuzberg, Bensheim 1982, s.9.

yönünde kararlar almıştır. Bunun sonucu olarak 28.11.1983'de yürürlüğe giren ve 30.9.1984'e kadar geçerli olan Geri Dönüşü Teşvik Kanunu yürürlüğe girmiş ve bu Kanundan 12.000 Türk işçisi yararlanmış¹⁷.

İşte, F.Almanya'da başlayan ve adeta bir Türk düşmanlığına dönüşen durum, Almanlarda yabancıların özellikle suçlu olduğu ve suçluluğun artmasının yabancıların sayısının artmasıyla açıklanabileceğince dair bir düşüncenin doğmasına neden olmuştur¹⁸. Bazı politikacılar ve uzmanlar bu durumu sosyal bir saatli bombaya benzetmişler¹⁹ ve sorunun yabancıların Alman toplumuna kaynaştırılmasıyla çözümlenebileceğini ve yabancıların Alman toplumuyla birleştirilmesinden de Türklerin anlaşıldığını ifade etmişlerdir²⁰. Diğer bir ifadeyle, bugün Almanya'da yabancılar suçluluğu denince akla hemen Türkler gelmektedir. F.Almanya'da Türklerin bu şekilde olumsuz göze batmasının en önemli nedenlerinden birisi Türk kültürünün diğer yabancı işçilerin kültüründen farklı olması ve bunun Almanlara yabancı gelmesidir. Gerçekten de, Türkler dinleri ve yaşam tarzları bakımından Almanlardan ve diğer yabancı işçilerden farklıdır. Bunun sonucu olarak, F.Almanya'daki Türklerin kültür farklılığından ileri gelen sorunları vardır. Buna ilaveten ailevi, konut, dışlanma, dil, çocukların eğitimi ve suça yönelmeleri ile geri dönüş gibi sorunları da bulunmaktadır.

II. KÜLTÜR FARKLILIĞININ NEDEN OLDUĞU SORUNLAR

F.Almanya'daki Türk işçileri genellikle Anadolunun geri kalmış bölgelerinden geldikleri için kültürleri geleneksel karakterdedir. Yani, geleneklerine bağlı, dindar, kadercı ve namus kavramı çok gelişmiş olan kişilerin, bu özellikleri onların davranışını açıklamaya yardımcı olur. Bu kültürün sonucu olarak kadınların başı genellikle örtülüdür ve erkeğin namusunu kirletebile-

- 17 MEHRLAENDER Ursula, Rückkehrabsichten der Türken im Verlauf des Migrationsprozesses 1961-1985, in: Zukunft in der Bundesrepublik oder Zukunft in der Türkei? (Hrsg. Meys-Şen), Frankfurt 1986, s.64 vd.
- 18 NAUCK Bernhard, Kriminalität bei Ausländern, in: Kriminal - und Rechtspsychologie, Ein Handbuch in Schlüsselbegriffen (Hrsg. Seitz), München-Wien-Baltimore 1983, s.100; BARATTA Alessandra-STAUDT Gerhard, Lage, Konformität und Kriminalität der Gastarbeiternachkommen, in: Kriminologisches Journal 1983, S.15, s.222.
- 19 PLEWING Hans-Joachim, Zur Kriminalität junger Ausländer, in: Neue Praxis 1979, S.9, s.120; SCHULER-SPRINGORUM Horst, Ausländerkriminalität, Ursachen, Umfang und Entwicklung, in: NZSt 1983, S.12, s.530.
- 20 BTEL-IMRAN-KOSSERT, Ausländerkriminalität und ihre Behandlung, in: Bewachungshilfe 1983, s.60.

ceği düşünceyle kız çocukları yalnız başına sokağa bırakılmaz ve erkek arkadaş edinmesine müsaade edilmez. Yine, Türkiye'deki gibi sadece erkeklerin gidebileceği kahvehaneler kültürün bir sonucu olarak Almanya'da oluşmuştur. Türk işçileri çocuklarını kuran kurslarına gönderirler ve çoğu zaman bunu okula göndermeye tercih ederler. İşte, bu ve benzeri başka kültür farklılıkları nedeniyle Almanlar Türklere karşı olumsuz tavırlar almaktadırlar. Genellikle en kötü ve az ödenen, bunun yanında sosyal prestiji düşük işlerde çalışan Türklerin, Türkiye'deki yaşam tarzını Almanya'da sürdürmek istemeleri, onları sosyal ve psikolojik yönden zor duruma sokulmuştur. Çünkü, geleneksel yaşam tarzları göze battığı için Almanlar tarafından dışlanma daha da keskinleşmektedir.

Kültür farklılığının Türk çocukları ve gençleri üzerindeki etkisi daha derinden olmaktadır. Bu kişilerin, yetiştirildikleri Türk kültürü ile içinde yaşadıkları Alman kültürü arasında bocaladıklarından kişisel ve toplumsal hareket yetenekleri azalmaktadır²¹. Gerçekten de, küçük yaşlarda F.Almanya'ya gelen veya orada doğan çocuklar daha kendi dil, din ve kültürlerini öğrenmeden başka bir dil ve kültür modeliyle karşılaşmaktadırlar. İşte bu durum, yani çocukların ne türkçeyi ve Türk kültürünü ve ne de almanca'yı ve Alman kültürünü iyi bilmemeleri onları aileleri bir yanda ve okul ile toplum diğer yanda olmak üzere aşırı farklı iki sosyalleşme alanının içerisinde bırakmaktadır. Bu nedenle, söz konusu çocuklar gizli bir kimlik bunalımına itilmişlerdir²². F.Almanya'daki Türklerin 472.195'ini 16 yaşın altındaki çocukların oluşturması (Eylül 1986 itibariyle)²³ gerçeği karşısında, sorunun önemi daha iyi anlaşılır.

III. ALMANLARLA İLİŞKİ (DIŞLANMA VE TÜRK DÜŞMANLIĞI)

Türkler ve Almanlar arasındaki büyük kültürel farklılıklara ve Türklerin kültür değerleriyle kimliklerini muhafaza etmek istemelerine rağmen, Türkler Almanlarla ilişki kurmayı istemektedirler. Türklerin Almanya ve Almanlar için kökeni tarihsel olan dostça duyguları vardır. Ancak, Türklerin tüm bu düşünce ve arzularına rağmen F.Almanya'da Almanlarla ilişki kurabilmeleri çok nadir hallerde mümkün olabilmekte ve bu durum Türkleri üzmektedir. Çünkü, Türklerin Almanlar için olumlu düşüncelerine karşılık,

21 Stüwe, 23-24.

22 Stüwe, 24.

23 1986 Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu, 5.

Almanların Türklere karşı olumsuz düşünceleri vardır²⁴. Diğer bir ifadeyle, bugün F.Almanya'daki hiçbir yabancı işçi grubu, kültür farkı nedeniyle Türklere gibi dışlanmamaktadır. Bunun en büyük nedeni, diğer yabancı işçi gruplarının aksine yalnız Türklerin müslüman olmasıdır.

Türk ailelerinin büyük çoğunluğu (%65) 7 yıldan uzun süredir F.Almanya'da bulunmalarına rağmen, bunların çok azının Almanlarla düzenli ilişkileri (%5) ve çok azının iyi bir almancası vardır (%10). Türklerin Almanya'da uzun yıllar bulunmalarına ve Almanlarla ilişki kurmak istemelerine rağmen, Almanlar tarafından dışlanmaları nedeniyle Türklerin Alman toplumuyla birleşmesinden söz edilemez²⁵. Ancak, tüm bunlara rağmen Türklerin Almanlara karşı olan iyi düşünceleri onların Almanya'da kalışları sırasında da değişmemiştir. Nitekim, yapılan bir ankette Türklerin %73'ü Almanların kendilerine dostça davrandığını ve %3'ü ise dostça davranmadığını belirtmiştir. Almanlara karşı olan bu olumlu düşünce, diğer yabancı gruplara göre çok yüksektir²⁶. Buna karşılık, Kuzey Ren Westfalen'de yapılan bir ankette, Alman ebeveynlere, komşu, arkadaş, çocuğunun eşi ve evinizde misafir olarak hangi yabancıları görmek istemezsiniz şeklinde soru yöneltilmiş ve sorunların aşağı yukarı 1/3'ü istenmeyen birinci ulus olarak Türkleri göstermiştir. Türkleri büyük bir farkla İtalyanlar izlemiş (%7-%9) ve Almanların en olumlu düşünce beslediği ulusun İspanyollar olduğu görülmüştür²⁷.

Türk gençlerinin Almanlarla ilişkilerine gelince, tüm diğer yaşam alanlarında olduğu gibi, boş zamanlarında da Türk gençleri Alman gençlerinden soyutlanmışlardır. Türk ve Alman gençleri arasındaki önemli bir çatışma noktasını Alman kızları oluşturmaktadır. Türk kızlarının genel olarak gençlerle arkadaşlık etmemeleri nedeniyle, Türk gençleri Alman kızlarıyla arkadaşlık yapmak istemektedirler. Bu durum rekabet davranışları ve önyargıların canlanmasına, sonuç olarak gençler arasında saldırganlıklara neden olmaktadır²⁸. Anket yapılan Türk gençlerinin çoğu, Alman toplumu tarafından terkedilerek önyargılarla dışlandıklarını belirtmişlerdir. Bugün

24 Holtbrugge Heiner, *Türkische Familien In der Bundesrepublik, Erziehungsvorstellungen und familiare Rollen- und Autoritätsstruktur*, Duisburg 1975, s.131-132. Eylül 1986 itibarıyla Türklerin % 56,7'si (809-477) 10 yıldan fazla süredir Almanyadadır. (bkz. Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu, 7).

25 Holtbrugge, 132.

26 Holtbrugge, 124.

27 Holtbrugge, 125.

28 Stüwe, 28.

F.Almanya'da Türk gençlerinin tüm gayretlerine rağmen, onların Alman arkadaş bulabilme şansları oldukça azdır. Çünkü, Türk gençlerinin Alman toplumuna uyuma hazır olmaları bile, Almanların isteksizlikliğini ve Türkler karşısındaki önyargılarını değiştirememektedir²⁹.

Türk çocuklarının durumuna gelince, burada memnuniyetle belirtelim ki, Türk çocuklarının 3/4'nün Alman çocuklarıyla sık veya arasıra ilişkileri vardır. Bu ilişkiler kısmen sınıfta ve okul bahçesinde çocukların birlikte olmalarından doğmaktadır. Türk çocuklarının yarısından fazlasının okul dışında da Alman çocuklarıyla ilişkisi bulunmaktadır. Ancak, Türk çocuklarının 1/5'nin Alman çocuklarıyla hiçbir ilişkisi yoktur. Bu olumlu genel durum, Türk çocuklarının ebeveynlerine göre Almanlarla ilişkilerinin bulunduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bunun nedeni, Türk çocuklarının iyi almanca bilmeleri ve genel olarak çocuklarda ebeveynlerine göre önyargılar ile frenlerin ilişkilerle kaldırılmış ve daha az şekillenmiş olmasıdır³⁰.

Türklerin F.Almanya'da genel olarak dışlanmaları, onların ruhsal yapıları ile sosyal yaşamlarına olumsuz etki yaparak huzursuzluklarına neden olmaktadır. Bu dışlanma, haksız önyargılara dayanmakta ve Alman toplumunun çok az bir kısmı tarafından desteklenmekle beraber, Türk düşmanlığına dönüşmektedir. Gerçekten de, Nazi eğilimli siyasi partiler politikalarını Türk düşmanlığı ve Türklerin sınır dışı edilmelerine dayandırmaktadır. Nitekim, Berlin Eyalet seçimlerinde seçim propagandasını Türk düşmanlığı üzerine dayayan Nazi eğilimli Cumhuriyetçiler Partisinin barajı aşarak Eyalet Meclisine önemli miktarda Milletvekili sokması buna bir örnektir. F.Almanya'da Türk düşmanlığının artmasında bulvar gazetelerinin de önemli rolü vardır. Bu gazeteler bir Türk tarafından işlenen suçü çoğu kez abartarak yazmaktadırlar. Tüm bu olumsuz gelişmelerin sonucu olarak, artık F.Almanya'da Nazi Almanyasında yahudilerle ilgili olarak anlatılan küçük düşürücü fıkralar, Türkler için anlatılmaktadır.

IV. AİLEVİ SORUNLAR

Türk işçileri, bekâr, evli ancak eşi Türkiye'de, eşi ve çocukları yanında ve Almanlarla evli olanlar şeklinde F.Almanya bulunmaktadır. Eşleriyle birlikte F.Almanya'da bulunan işçilerin sayısı son yıllarda artmaktadır. An-

29 Stüwe, 137.

30 Holtbrügge, 130.

çak, eşleriyle birlikte olan yabancı işçiler arasında Türkler en düşük orana sahiptirler. Nitekim, Köln'de yapılan bir araştırma bunu göstermektedir³¹.

	Bekâr	Evli	
		<u>karısı memleketinde</u>	<u>karısı Almanya'da</u>
Türkler	% 35	52	13
İtalyanlar	% 56	27	17
İspanyollar	% 23	39	38
Yunanlılar	% 36	8	56

Toplum yaşamına bireysel her katılım ailenin aracılığıyla olduğundan, ailelerin ayrılması F.Almanya'daki Türk işçilerinin en önemli problemidir. Çünkü, bu işçiler tarafından ailenin eksikliği fizikî ve psikolojik olarak her zaman hissedilmektedir³². Bu sorunun çözümü için ailelerin birleştirilmesiyle ilgili kolaylıklar sağlanmalıdır.

1981'den beri ikinci kuşağın eşlerinin F.Almanya'ya gelebilmeleri için Almanya'daki eşin 18 yaşında olması, en az sekiz yıldır Almanya'da yaşıyor bulunması ve evliliğin bir yıllık olması şartları aranmaktadır. Hatta, Baden-Württemberg ve Bavyera Eyaletlerinde evlilik için üç yıllık olma şartı istenmektedir. Bu durumun trajik sonuçlar doğuracağı açıktır. Çünkü, evliliğe rağmen eşlerin üç yıl ayrı kalması durumunda evliliğin yıkılması ihtimali büyüktür. Benzeri bir sınırlamanın küçük çocukların ailelerinin yanlarına gelebilmeleri bakımından da söz konusu olması gerektiği ve ancak 6 yaşına kadar olan çocukların F.Almanya'ya sokulmaları yönünden çeşitli kesimlerden istekte bulunulmuşsa da, Federal Hükümet uzun tartışmalardan sonra şimdilik böyle bir sınırlamadan vazgeçmiştir³³.

V. KONUT SORUNU

Türklerin en büyük sorunlarından birisi de konuttur. Türkler yaşamalarını son derece sıkıştırılmış ev ilişkileri içerisinde sürdürmektedirler. Araş-

31 ANSAY Tuğrul-MARTINY Dieter, Die Gastarbeiterfamilie im Recht, in: Gastarbeiter in Gesellschaft und Recht (Hrsg. Ansay-Gessner), München 1974, s.181.

32 GESSNER Volkmar, Das soziale Verhalten der Gastarbeiter, in: Gastarbeiter in Gesellschaft und Recht (Hrsg. Ansay-Gessner), München 1974, s.32.

33 FUNCKE Liselotte, Eröffnungsrede, in: Zukunft in der Bundesrepublik oder Zukunft in der Türkei? (Hrsg. Meys-Şen), Frankfurt 1986, s.20.

tırmalar yer darlığı ile davranış bozuklukları arasında bağlantı olduğunu ortaya koymaktadır³⁴. Türkler, Berlin-Kreuzberg'de ortalama 4-5 kişi iki odalı, banyosuz ve tuvaleti dışarıda bulunan eski evlerde 200 mark kira ödeyerek kalmaktadırlar³⁵. Türk işçilerinin genellikle sıhhi şartları bozuk olan eski evlerde kalmaları, onların tasarruf etmek amacıyla kiraya az para vermek istemeleri ve kötü mesken ilişkilerine alışık olmalarıyla açıklanabilir³⁶. Fakat, bu koşullarda ikamet edenler saldırgan ve sinirli olurlar; ayrıca yaşam tarzlarıyla hoşnutsuzluklarını ifade ederler. Çünkü, daraltılmış ev ilişkileri içerisinde bulunan insanların yerine getirilmemiş istekleri, yorgunluk belirtileri, ilgisizlik tepkileri ve sinirli davranışları vardır. Çocuklarda evlerini çekici bulmazlar; çünkü onların da yalnız olmak veya ev ödevlerini yapmak için belirli bir yerleri yoktur. Bu nedenle çocuklar evde az bulunurlar; hatta bu durum ebeveynler tarafından onaylanır ve bu şekilde çocuklar küçük yaşlarda ebeveynin etkisinden uzaklaşırlar³⁷.

Türk işçilerinin uygun olmayan konutlarının gettolarda toplanması durumu ise, konut sorununun diğer cephesini oluşturur. Çünkü, getto problemi, sırf yabancı dil konuşan bir nüfusun belirli yerlerde ikamet etmesi demek değildir. Şöyle ki, gettolarda oturanların alt sosyal ve hukukî statüye sahip olmaları, nüfusça sıkıştırılmış ve dışlanmış bulunmaları ile slam benzeri ikamet yerleri niteliği taşınmaları gibi nedenlerin birleşmesi, özellikle gençler yönünden saldırganlığı teşvik etmektedir³⁸.

VI. DİL SORUNU

Dil, insan ilişkileri içerisinde en önemli iletişim araçlarından birisidir. Bu nedenle, F.Almanya'da almanca bilmeyen bir yabancı dilsiz kabul edilebilir ve bu durum onun Alman toplumunun dışında kalmasını sonuçlar³⁹. Türk işçilerinin sorunlarından birisi de onların genellikle almanca bilmemeleridir. Bu durum, işçileri güvensizliğe sürüklediği gibi, ruhsal gerilimin artmasına da neden olmaktadır. Gerçekten de derdini ifade edememek ve söy-

34 Gessner, 30.

35 Stüwe, 138.

36 PFLEGERL Siegfried, Gastarbeiter, zwischen Integration und Abstessung, Wien-München 1977, s.64; Gessner, 31.

37 Gessner, 31.

38 Rittstieg, 58; DORMANN Uwe, Gastarbeiter, Kriminalität und Lebenssituation, in: Die Polizei 1975, S.4, s.125.

39 Pfliegerl, 49.

lenenleri anlayamamak veya birisiyle konuşmak istediğinde dilinin bozuk olması nedeniyle o kişi tarafından horlanmak ya da alaya alınmak gibi durumlar Türk işçileri üzerinde çok olumsuz etkiler yapmaktadır⁴⁰. Bunun dışında, almanca bilmek mesleki başarıda da önemli bir anahtardır; iyi almanca bilen yabancı işçilerin sıkça görüldüğü gibi, uzman işçi olarak yükselmeleri mümkündür⁴¹. Bu nedenle, Türklerin almanca öğrenmelerinin geliştirilmesi, gerek işlerinde yükselmeleri ve gerekse almanlarla ilişki kurabilmeleri bakımından şarttır.

VII. TÜRK ÇOCUK VE GENÇLERİNİN EĞİTİM VE İŞ SORUNLARI

F.Almanya'da okula giden yabancı çocukların % 60'ı ilkokulu bitirememektedirler. Yabancı çocukların Almanlara göre başarısızlık oranı 3-4 kat daha fazladır. Bunun sonucu olarak, yabancı çocuklar ne mesleki ve ne de sosyal yaşam bakımından iyi bir gelişme sağlamaktadırlar. F.Almanya'daki yabancı çocuk ve gençlerin % 55'inin Türk olduğu dikkate alınır⁴², sorunun Türkler bakımından önemi daha iyi anlaşılır.

1985-1986 öğretim yılında F.Almanya'da okula giden Türk çocuklarının gittikleri okullara göre sayısı ve bunun toplam yabancı öğrenci sayısına oranı şöyledir⁴³:

Okul Türleri	Türk öğrenci sayısı	Toplam yabancı öğrenci sayısının oranı %
Temel öğrenim (ilkokul)	269.105	53,5
Ortaokul	18.824	36,7
Lise	13.205	22,6
Karma okullar	12.286	53,9
Özel eğitim okulları (gerizekalı ve engelliler)	23.052	58,2
Meslek okulları	58.955	47,9
Toplam	395.427	57,3

40 Gessner, 25.

41 Funke, 22.

42 Stüwe, 18.

43 Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu, 25-26.

Görüldüğü gibi, Türk öğrencilerinin sayısı toplam yabancı öğrenci sayısının % 57,3'ünü oluşturmaktadır. Ancak, bazı yerlerde bu oran daha da yükselmektedir: Örneğin, Berlin-Kreuzberg'deki ilkökul öğrencilerinin % 71'ini yabancılar ve bunların % 94,7'sini de Türkler oluşturmaktadır. Fakat, yabancı öğrenciler içerisinde kızların payı oldukça düşüktür. Çünkü, okul çağındaki kız çocukları genellikle okula gönderilmemektedirler⁴⁴.

Yabancı öğrencilerin eğitim sisteminin de iyi olmadığını belirtmek gerekir. Bunlardan en önemlisi, yabancı çocuklardan özel okula gönderilenlerin gittikçe artan sayısıdır. Bu okullara giden çocukların % 80'i öğrenme engellilerdir. İşte, bu özel okullara giden öğrencilerin oranı 1970'de % 2,5 iken, 1984'de ortalama % 4'e ulaşmıştır⁴⁵. 1986 yılında bu okullara giden Türk çocuklarının sayısı 23.052'ye ulaşmıştır. Bu rakam, tüm yabancı öğrencilerin % 58,2'sini oluşturmaktadır⁴⁶. Türk çocuklarının okuma engelli olarak özel okullara gönderilmelerinin büyük sorunlar yaratacağı açıktır. Bunun dışında Türk çocuklarının hazırlık sınıflarına uzun süre devam etmeleri veya yabancı sınıfa gönderilmeleri de, bu çocukların Alman öğrencilerle ilişki ve karşılaştırma imkânı olmaksızın, okula başlangıçta kötü bir çıkış pozisyonu almalarına neden olmaktadır⁴⁷. Belirtilen bu olumsuz durumlar, Türk çocuklarının okuldan soğumalarının en büyük nedenlerinden birisidir; Çünkü, çocuklar ayrı sınıflara alınmaları nedeniyle Alman toplumundan dışlandıkları duygusuna kapılmaktadırlar⁴⁸. Ancak, Türk çocuklarının genel olarak Alman sınıf arkadaşlarına göre çok başarısız öğrenci oldukları da bir gerçektir. Bunun nedenleri, bu çocukların ebeveynleri ev işleri yüzünden ev ödevlerini yapamamaları ve düzenli olarak okula gitmelerinin engellenmesidir⁴⁹. Ayrıca, evin dar olması nedeniyle çocukların çalışabilecek odalarının olmaması ebeveynlerinin yetersiz almanca ve eğitim durumları nedeniyle çocukların ev ödevlerinin yapılmasına yardımcı olamamaları da nedenler arasında sayılabilir⁵⁰.

Bütün bu olumsuz koşullara rağmen, ebeveynlerin çocuklarından yüksek öğretim beklentileri oldukça yüksektir. Ancak, her ne kadar Almanya'da

44 Stüwe, 134.

45 NUNNING-BOOS Ursula, Die schulische Situation der zweiten Generation, in: Zukunft in der Bundesrepublik oder Zukunft in der Türkei? (Hrsg. Meys-Şen), Frankfurt 1986, s.134.

46 Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu, 26.

47 Nünning-Boos, 135.

48 Hoffmann-Nowotny, 53.

49 Stüwe, 25-26; Dörmann, 126.

50 Nünning-Boos, 136.

lise diploması alan Türk çocuklarının sayısı artmakta ise de, bu çocukların bir üniversiteye girmeleri oldukça güçtür⁵¹. Türk çocuklarının mesleki eğitimdeki oranları da oldukça düşüktür. Nitekim, Hannover Üniversitesince yapılan bir araştırmaya göre, Alman gençlerinin % 57'si ve kızlarının % 36'sı bir eğitim yeri sahibi, Türk gençlerinin % 8'i ve kızlarının % 17'si mesleki eğitim yeri bulabilmişlerdir. Bu durum, Türk gençlerindeki yüksek işsizlik oranını açıklamak için yeterlidir⁵². Çünkü, Türk gençlerinin işsizlik oranı % 11,2 ile diğer kişilere göre iki kat fazladır⁵³. Bunun nedeni, Türk gençlerinin mesleki eğitim yapmamış olmalarıdır. Bugün, F.Almanya'da sosyal ve psikolojik baskıların etkisi altında kalan ikinci kuşak denilen Türk gençleri, diğer yabancı gençlerle birlikte önemli bir nüfus grubu oluşturmaktadırlar. Bu gençlerin okul öncesi yaşlarında okula teşviklerinin yetersiz oluşu, okul eğitimlerinin eksik kalması ve daha sonraları da meslek eğitimlerinin olmayışı nedeniyle, işsizlik ve bir çok başka sorunlarla karşılaşmaları, onların durumunu aşırı oranda sosyal dışlanma şeklinde ortaya koymaktadır⁵⁴.

VIII. TÜRK GENÇLERİNİN SUÇA YÖNELMESİ

Yukarıda belirttiğimiz gibi, Türk gençlerinin Alman toplumundan dışlanmaları, onlar üzerinde çok olumsuz etkiler yapmaktadır. Çünkü, dışlanan ve işi de olmayan gençler, bu durumlarından Alman toplumunu sorumlu tutarak suça yönelmektedirler. Bu ise, sorunu daha da büyütmekte, Almanya'da Türklere karşı olan havanın daha da sertleşmesine neden olmaktadır. Gerçekten de, bugün F.Almanya'da yabancı suçluluğu denilince akla Türkler gelmektedir.

Fakat aslında Türkler de dahil birinci kuşak göçmenlerin suçluluk oranı yerli nüfusa göre yüksek değildir. Bununla birlikte, ikinci kuşak gençlerin suçluluk rakamları birinci kuşağa ve Almanlara göre oldukça yüksektir⁵⁵.

51 Funeke, 22.

52 JAHN Gerhard, Berufliche Eingliederungschancen türkischer Jugendlicher in der Bundesrepublik Deutschland, in: Zukunft in der Bundesrepublik oder Zukunft in Türkei? (Meys-Şen), Frankfurt 1986, s.151.

53 Stüwe, 9.

54 ALBRECHT Peter-Alexis-PPEIFFER Christian, Die Kriminalisierung junger Ausländer, Befunde und Reaktionen sozialer Kontrollinstanzen, München 1979, s.116.

55 LOLL Bernd-Uwe, Jugendkriminalität von Ausländern der zweiten und dritten Generation, Hamburg 1983, s.11.

Gerçekten de 14-21 yaşları arasındaki yabancı gençlerin suçluluk oranı yaşlıları Alman gençlerine göre yüksektir⁵⁶.

Suç istatistiklerinde F.Almanya'ya ki yabancılar içerisinde en yüksek paya Türkler sahiptir. Bunun nedeni, Türklerin Almanya'da en büyük yabancı grubunu oluşturmasıdır. Gerçekten de, 31.12.1985 itibariyle Türklerin diğer yabancılara göre suç oranı şöyledir⁵⁷.

<u>Milliyeti</u>	<u>Suç sayısı</u>	<u>Suç oranı</u>	<u>Yabancılar içindeki oranı</u>
Türk	60.885	26,3	32
Yugoslav	25.953	11,2	13,5
İtalyan	18.737	8,1	12,1
Yunan	8.012	3,5	6,4
İspanyol	3.427	1,5	3,5
Portekiz	1.707	0,7	1,8

Türk gençlerinin, Alman ve diğer yabancı gençlere göre suçluluk oranını işlenen suçlar bakımından göstermesi açısından, 15 yaşındaki gençler ile ilgili olarak 1981 yılında Kuzey Ren Westfalen'de yapılan istatistik örnek olarak verilebilir⁵⁸.

<u>Suçlar</u>	<u>Alman</u>		<u>Türk</u>		<u>Diğer yabancılar</u>	
	<u>sayı</u>	<u>%</u>	<u>sayı</u>	<u>%</u>	<u>sayı</u>	<u>%</u>
Adam öldürme	4	0,4	4	0,4	-	-
Müessir fiil	970	8,8	118	12,5	30	8,3
Yağma	253	2,3	27	2,9	14	3,8
Cinsel suçlar	110	1,0	23	2,4	4	1,0
Hürriyet aleyhine suçlar	99	0,9	13	1,4	2	0,5
Basit hırsızlık	3630	32,9	372	39,4	154	42,4

56 SIEKMANN Gerd, Klaut Hasan mehr als Hasan? Zur Kriminalität von Ausländerkindern, in: Gefährdetenhilfe 1980, S.4, s.19; ALBRECHT Peter-Alexis-PFEIFFER Christian, Kulturkonflikt oder soziale Mangelage? in: Bewahrungshilfe 1979, s.110.

57 Bundeskriminalamt, Polizeiliche Kriminalstatistik 1985, s.53.

58 Bundeskriminalamt, Jugenddelinquenz bei Deutschen und Ausländern, Wiesbaden 1984, s.19.

Ağırlaşmış hırsızlık	4435	40,2	342	36,3	143	39,3
Memura mukavemet	33	0,3	1	0,1	1	0,3
Mala zarar verme	1104	10,0	29	3,1	14	3,8
Motorlu araçlara zarar verme	275	2,5	12	1,3	1	0,3
Uyuşturucu madde suçları	132	1,2	1	0,1	1	0,3
Kayıtlı kişilerin sayısı	11045	100	942	100	365	100

İstatistikteki diğer yabancılar İtalyan, Yugoslavya, Yunan ve İspanyol gençlerini kapsamaktadır. Görüldüğü gibi, Türk gençlerinin genellikle işlediği suçlar yaralama ile hırsızlık suçlarıdır ve bunların sayısı diğer yabancı gençlere göre tehlikeli boyutlardadır.

IX. GERİ DÖNÜŞ

F.Almanya'da 1980 yılında yapılan bir ankete göre Türklerin aşağı yukarı %60'ı Türkiye'ye geri dönmeyi istemekteyler. Ancak, bu oran diğer yabancı işçilerle karşılaştırıldığında oldukça düşüktür. Isoplan Enstitüsü tarafından 1983 yılında Rheinland-Pfalz ve Saarland'da yapılan bir anket ise, Türklerin % 48'nin Türkiye'ye geri dönüş niyeti taşıdığını ortaya koymuştur⁵⁹. Bu anketlere göre, Türkler geri dönüş için emekliliğe ulaşma, çocuklarının eğitimlerini tamamlaması ve tasarruf hedeflerine ulaşma gibi, belirli şartların gerçekleşmesi gerektiğini ifade etmişlerdir⁶⁰.

Türk işçilerinde Türkiye'ye geri dönüş yönünde görülen genel isteksizliğe rağmen, bu işçilerin F.Almanya'da oturma hakkı bakımından sorunları vardır. Çünkü, bu hak yabancı işçiye 8 yıllık Almanya'da bulunma, dil sınavı, ev büyüklüğü ve sürekli bir işin ispatı gibi şartlardan sonra verilmektedir. Bugün, bu hakka, yabancı işçilerin % 10'dan azı sahiptir⁶¹. Eylül 1986 tarihi itibarıyla 351.674 Türk'ün süresiz oturma izni ve 172.966 Türk'ün ise oturma hakkı vardır⁶². Ancak, F.Almanya'nın yabancıların sınırlandırılmasına yönelik politikasına ve Türkleri istemeyen tavrına rağmen,

59 Mehrlaender, 62-63.

60 Mehrlaender, 63; Holtbrügge, 58; Akçaylı, 31.

61 Funcke, 18-19.

62 Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu, 7.

Türklerin oturma süresi, azalan geri dönüş niyeti ve Almanya'ya uyum gayretleri dikkate alırsa, Türklerin çoğu için F.Almanya'nın devamlı kalınacak bir ülke olduğu gerçeği anlaşılır. Bu nedenle, artık F.Almanya'da Türk nüfusundan değil Türk azınlığından söz edilmektedir⁶³. Çünkü, Türklerin Almanya'da oluşturdukları sermaye ile Türkiye'de yatırım yapmak için geri dönme niyetleri artık geride kalmıştır. Yine Türk işçilerinin Türkiye'ye para göndermeleri de 1970'li yıllarda olduğu gibi çok fazla değildir⁶⁴. Artık, Türk işçilerinin bazıları F.Almanya'da işadamı olmuş ve 45 milyon marklık bir yatırım gerçekleştirilmişlerdir; Almanya'da bir işyeri açmış olan 22.000 den fazla Türk işletmesi vardır⁶⁵.

Türkiye'ye geri dönüş yönünden asıl sorun Türk gençleridir. Almanya'da büyümüş ve oradaki okullara devam etmiş olan ikinci kuşak denilen bu gençlerin, Türkiye'ye dönmelerinde Türkçeyi iyi bilmemeleri ve Almanya'da sosyalleşmeleri nedeniyle Türkiye'nin sosyal değerleriyle büyük güçlükleri olacağı açıktır. Nitekim, bu gençler yaşamlarının Almanya'ya bağlı olduğunu ve geri dönüşlerinde kapsamlı sorunlarla karşılaşacaklarını belirtmektedirler. Türk gençleri, genellikle politik, sosyal ve ekonomik problemlerle karakterize ettikleri Türkiye'deki yaşam yerine Almanya'da kalmayı tercih etmektedirler. Bu nedenle, kendilerinin Almanya'da tanınmaları için mücadele etmek istemektedirler⁶⁶. Nitekim, 1980'de yapılan bir anket, 15-25 yaşları arasındaki Türklerin, ancak % 40'ının Türkiye'ye geri dönmeyi düşündüklerini ortaya koymuştur⁶⁷. Türk gençlerinin çoğunun Türkiye'ye dönmeyi istememelerine rağmen, aileleriyle birlikte geri döndüklerinde gerçekten de büyük güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Alman toplumuna uyum sağlamış olan bu kişileri benzer sorunlar bu defa Türkiye'de bulmaktadır. Çünkü, Türk örf ve adetlerinden uzakta büyüdükleri ve Türkçeyi iyi bilmedikleri için Türkiye'de bir yabancı gibi yeni bir uyum mücadelesine girmektedirler. Alman değerleriyle Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısı arasındaki derin uçurum, bu kişileri kültür çatışması içerisine sokmakta ve onları aşağılık

63 ŞEN Faruk, Der volkswirtschaftliche Stellenwert der Türken in der Bundesrepublik Deutschland, in: Zukunft in der Bundesrepublik oder Zukunft in der Türkei? (Hrsg. Meys-Şen), Frankfurt 1986, s.89.

64 Şen, 89-90.

65 Akçaylı, 45.

66 STENZEL Arnold-HOMFELDT Hans Günther, Auszug in ein Fremdes Land? Türkische Jugendliche und ihre Rückkehr in die Türkei, Weinheim und Basel 1985, s.141; Stüwe, 145.

67 Mehrländer, 62.

duygusu içerisinde uyumsuz kişiler olarak topluma sunmaktadır⁶⁸. Bunun sonucu ise, bu gençlerin Türkiye'de suçla yönelmeleri ve toplumdan dışlanmaları şeklinde olmaktadır.

Sonuç

F.Almanya'daki Türk işçilerinin ve özellikle Türk gençlerinin sorunlarının tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmamakla birlikte, bunların azaltılması yönünde şu tedbirler alınmalıdır:

1. Türklerin Almanlarla rahat ilişki kurabilmelerini sağlamak amacıyla, almanca öğrenme teşvik edilmeli ve bunun için kurslar düzenlenmelidir.

2. Türklerin gettolarda toplanmasını önlemek için Federal Hükümet tedbirler almalı ve Almanlarla aynı mahallerde oturmaları sağlanmalıdır. Bu, sosyal konutlarda Türklere belirli bir kontenjan verilmesi suretiyle olabilir.

3. Alman kamuoyundaki Türklere karşı önyargıları kaldırmak için Türkiye'yi ve Türkleri tanıtıcı faaliyetler yapılmalıdır. Bunun için kitle iletişim araçlarından faydalanılmalı, ayrıca sergi ve konferanslar gibi kültür etkinliklerinden yararlanılmalıdır. Burada turizmin de büyük katkısı olacağından, Almanya'dan Türkiye'ye gelen turist sayısını artırıcı çabalara girişilmelidir. Gerçekten de, Türkiye'ye gelen Alman turistler olumlu izlenimlerle memleketlerine dönmektedirler.

4. Almanların ve Türklerin karşılıklı olarak birbirlerinin kültürel değerlerine saygı göstererek birlikte yaşamalarını sağlamak temel alınarak, Türklerin Alman toplumuyla birleşmesi çabalarına ağırlık verilmelidir. Farklı kültür değerlerinin birarada ve hoşgörüle bulunması, Alman toplumunun sosyal zenginleşmesini sağlayacağından, Almanların da bu konuda gayret göstermesi ve Türklere yardımcı olması sağlanmalıdır.

5. Türklerin Almanlara çok ters gelen bazı alışkanlıklarından vazgeçmelerinin sağlanması için eğitim çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Örneğin, Türklerin sokakta, bahçede veya evin banyosunda kurban kesmeleri, kurbanlık hayvanlar canlı olduğundan vahşet olarak Alman kamuoyunda yer almaktadır. Bunu önlemek için, kurbanların Türkiye'de kesilmesi sağlanmalıdır.

6. F.Almanya'da 2,1 milyon işsiz bulunduğu (% 8,2), bunun 233.473'ünü yabancıların oluşturduğunu ve yabancı işsizler arasında da

84.925 ile en yüksek işsiz sayısının (% 14,5) Türklere olduğunu dikkate alarak (Eylül 1986 itibariyle, bkz. 1986 Yurtdışı İşçi Hizmetleri Raporu, 13), bu işsiz Türklere Türkiye'ye geri dönüşünü teşvik için Federal Hükümet ile Türkiye ortak bir çalışmaya girişilmelidir. Çünkü, Almanya'daki 2 milyonu aşan işsiz arasında, artık bu işsiz Türklere yeniden iş bulabilmeleri mümkün değildir. Bu işsiz Türklere Türkiye'ye dönmeleri Alman kamuoyunda hoşnutsuzluk yaratmakta ve Türk düşmanlığında malzeme olarak kullanılmaktadır.

7. Ailelerin birleştirilmesindeki sınırlamalar kaldırılmalıdır. Evlenen bir Türk'ün eşini belirli bir süre geçtikten sonra Almanya'ya getirebilmesi, evlilik müessesesinin esasına aykırıdır.

8. Türk çocuklarının almanca'yı iyi öğrenmeleri yanında, Türk kimliklerini ve türkçeyi unutmamaları için tedbirler alınmalıdır. Bunun için ebeveynlerle çocuklar arasında iyi bir bağ kurulması sağlanmalı, okullarda türkçe ek dersler konulmalı ve cahil kişilerin verdiği kuran kursları yerine Türkiye'den gönderilecek öğretmenler vasıtasıyla din dersi verilmelidir.

9. Türk gençlerinin Almanya'ya ve geri dönüşte Türkiye'ye iyi bir uyum sağlayabilmeleri için eğitime ve özellikle mesleki eğitime önem verilmeli, Türk gençlerinin meslek kurslarına katılımı sağlanmalıdır. Bu şekilde, gençlerin iş bulma şansları yükselecektir ve suçta yönlendirmeleri önlenecektir. Bunun dışında, okul sonrası boş zamanları değerlendirilmede sosyalleştirme yardımlarında bulunulmalı ve bu amaçla Türk ve Alman gençlerinin bir arada bulunabilecekleri gençlik merkezlerinin sayısı artırılmalıdır.

10. Bugün, F.Almanya'da Türk düşmanlığı bir gerçektir ve gittikçe artmaktadır. Her ne kadar bu düşüncüyü Almanların çok azı benimsemekte ise de, bu görüş bazı siyasi partilerin bunu politik malzeme olarak kullanmasıyla gittikçe daha çok taraftar bulmaktadır. Ayrıca, Almanların çoğu Türk düşmanı olmasa bile, Almanya'nın bir göçmen ülkesi olmadığı görüşünden hareket ederek ve işsizlik gibi ekonomik sorunlarında etkisiyle Türklere Almanya'yı terketmesini istemektedirler. Bu nedenle, bırakın serbest dolaşım hakkını, bu işçilerin ileride Türkiye'ye geri gönderilmesi ihtimali bir kehanet değildir. Türkiye'nin bu gerçeği dikkate alarak ilerisi için tedbirlerini şimdiden almaya başlaması gereklidir. Bu önlemler, özellikle Almanya'da büyüyen Türk gençlerinin Türkiye'ye uyumu, eğitimi ve iş sorunları üzerinde yoğunlaştırılmalıdır.